

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

Adres redactie: ds H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.)

Administratie: Drukkerij Steenberg, Slotlaan 220, Zeist

Verbond

Een rechtsgeding

Even een intermezzo.

Misschien wel dienstig gezien een opmerking, dat we de laatste weken op deze pagina nogal „in de put“ zaten. Toch heeft het volgende altijd nog één raakpunt met het voorafgaande, zoals we zullen zien.

In de voorbije decennia is er enorm veel over het verbond geschreven. Maar of het altijd in de stijl en toon van **Micha (6:1-8)** gebeurde?

Micha? Voluit heet hij Michaja: wie is aan Jahweh gelijk? Die vraag legt God bij monde van een profeet aan zijn volk voor. Want „het rechtsgeding des HEREN“ (opschrift N.V.) komt niet zomaar uit de lucht vallen. Het is een geding dat Hij aanspant op grond van zijn verbond.

Niet één keer, maar vele malen heeft God zijn volk gedagvaard. Dát het gebeurt, is dus niets bijzonders. Bijzonder is wel de manier waarop het plaats vindt. Dat roept met recht de vraag op: wie is aan de **HERE** gelijk?

Vreemde dagvaarding

't Gebeurde wel vaker dat een volk werd gedagvaard. In het kader van een heer (baäl, vgl. Jer. 31:32) die zijn onwillige vazal — in het bijzijn van getuigen — op het matje roept. De aanklacht wordt hem in het gezicht geslingerd: laat hij zich maar verantwoorden!

De héle wereld roept God er als getuige bij. Bergen en heuvels mogen naar Israëls verantwoording luisteren. De grondvesten der aarde mogen Gods aanklacht horen. Het is een **publieke** rechtszitting — God heeft niets te verheimelijken wanneer Hij met Israël een rechtsgeding aangaat. Hij heeft een aanklacht tegen zijn volk.

Maar wat een contrasten met de gebruikelijke procedure, wat een andere sfeer in de rechtzaal, wat een wonderlijke rechtspraak... En dat zit hem niet daarin, dat de publieke aanklager en de rechter een-en-dezelfde Persoon zijn.

Neem alleen maar die aanspraak: mijn volk... Dat spreekt al bijbelboekdelen van verdrietige liefde.

En dan die dubbele vraag: wat heb Ik u aangedaan en waarmee heb Ik u vermoeid? Niet Israëls tekortkomingen worden breed

uitgemeten. God vraagt omgekeerd aan hen: waarin ben **Ik** tekortgeschoten? Met alle klem stelt Hij die vraag: getuig tegen Mij! Kom er maar mee voor de dag.

Vreemd requisitoir

God wacht het antwoord niet eens af. Er is immers geen antwoord. Alleen maar een doodse stilte. En dan volgt het vreemdste requisitoir, dat ooit een officier van justitie heeft gehouden. Een beschuldiging in ongedachte, omgekeerde vorm.

Met een duidelijke, contrasterende woordspeling.

De laatste vraag was: waarmee heb Ik u vermoeid, ofwel: wat hadt ge van Mij te **lijden**? Ik immers heb u uit Egypte **geleid**, uit het slavenhuis verlost...

Dat is tegelijk een duidelijke zinspeling. God speelt met woorden en zinnen. Deze zin staat immers als aanhef, als inleiding boven de decaloog, boven de verdragsbepalingen van het Sinai-verbond? Toen, op de Sinai, heeft God niet al zijn weldaden en wapenfeiten ten gunste van zijn volk breed uitgemeten. In tegenstelling tot de verbondsverdragen van de koningen dézer wereld deed Hij al zijn goedertierenheden in één korte zin af.

Maar zo nodig wil Hij daar dan nu wel uitbreiding aan geven: Ik stuurde Mozes, Aäron en Mirjam (ja óók een vrouw!) voor u uit. Geeft die herinnering nog niet genoeg te denken? Goed: mijn volk (proeft u de bewogenheid?), gedenk toch wat Balak, de koning van Moab, beraamde en wat Bileam, de zoon van Beor hem antwoordde!

Tegen wil en dank heeft Bileam Israël in Gods Naam gezegend — en **een wóórd** over Israëls murmureren, ongeloof, kwaadaardigheid...

Van Sittius (de laatste legerplaats in het oostjordaanse) tot Gilgal (de eerste halte in Kanaän): heeft iemand ooit in zo'n kort bestek heilsgeschiedenis gerecapituleerd? Van de woestijn in het beloofde land, van de hel in de hemel. Daar, in Gilgal, had God zonder omhaal en verwijt Israël opnieuw tot zijn verbondsvolk gestempeld (Joz. 5:1-12).

Van Egypte tot Kanaän had God hun niet anders dan zijn **gerechtigheid** getoond. Laten zij daar eens aan terugdenken. Dát alleen al is genoeg om nu, voor de **troon** van hun Rechter en Koning het volle recht des **HEREN** te erkennen...

Gebruikelijke gang van zaken

Schrik en verwarring. Men weet wat een vazal te wachten staat die het verbond breekt, het tribuut niet brengt. Ze wisten het uit eigen ervaring. De assyriërs, straks een Sanherib, maakte korte metten met opstandige volken. Wreed en meedogenloos zijn de strafexpedities. Op het sluiten van een **nieuw** verbond (vgl. daarentegen Jer. 31:31!) viel in de verste verte niet te rekenen. Ze wisten het uit de Schriften. Als de koningen van Sodom en Gomorrah beginnen te morren (vgl. Ps. 2) en het beu worden het jaarlijks tribuut af te leveren, volgt er op de kortst mogelijke termijn een strafexpeditie. Tevergeefs had Kedorlaomer in de herfst van het dertiende jaar gewacht op de olie, de wijn en het graan. Meteen na de winter, in het veertiende jaar, trekt hij er op uit, en de straf voor deze bondsbreuk is afdoende (Gen. 14).

Dus maakt Israël haast, radeloos van angst.

Micha hoort ze overleggen: hoe maken we het weer goed? Waarmee zal ik de **HERE** tegemoet treden, mij buigen voor God in den hoge, voor God hun Heer op Zijn troonplatform (vgl. Ex. 24:10 — de dag van de verbondssluiting). De vazal vraagt zich af: wat staat me van de kant van die machtige Heer te wachten, hoe ontspring ik de dans?

Hoor het angstige aanbod: zal ik Hem tegemoet treden met brandoffers, met éénjarige kalveren (vgl. Lev. 22:27; 9:3)? Zal Jahweh welgevallen hebben aan duizenden rammen, aan tienduizenden oliebekers? De kwantiteit wordt zo hoog mogelijk opgevoerd. En is „olie“ niet een van de kostbaarste elementen van het gebruikelijk tribuut.

Vreemd aanbod

Nog verder gaan de rampzaligen in hun angst. Zonder klaarblijkelijk een flauw benul ervan te hebben, hoe ze God met hun aanbod grieven. Hun dierbaarste bezit willen ze offeren om Hem tevreden te stellen, te verzoeven: zal ik mijn eerstgeborene geven voor mijn overtreding, de vrucht van mijn schoot voor de zonde mijner ziel? Ze verkeren in de waan — waanzinnig is het — dat de God die hun leven verlost van het verderf sinds Egypte even monsterlijke offers vraagt als de Moloch-dienst.

Van dat laatste weten ze alles al. Hun koning Achaz — ook in zijn dagen trad Micha op — had het voorbeeld gegeven: hij ontstak offers in het dal Ben-Hinnom en verbrandde zijn zonen met vuur (2 Kron. 28:3). Gehinnom — gehenna straks in het Nieuwe Testament (verbond) — een woord, vertaald door „hel“. De hemelse God willen zij met helledienst verzoenen... hoever kan een godsdienstig mens in zijn dwaasheid van Gods dienst afdwalen... Vraagt God mensenoffers? Hij offert zèlf Zijn Zoon.

Vreemde uitspraak

Wat antwoordt God de dwazen? Hij wijst hen op hun bekend gemaakte eis, het door Hem geveerde tribuut.

Maar die verbondseis is nu bijna een anticlimax. Wat de **HERE** van u vraagt? Niet anders dan recht te doen en getrouwheid lief te hebben, en ootmoedig te wandelen met uw God.

Dat is dan het hele tribuut, de hele verbondseis, de zin van heel de wet. En dat voor de volledige bescherming, die de Heer van het verbond zijn vazal niet alleen wil maar ook kán bieden.

Getrouwheid. In deze zin:

gehoorzaamheid is beter dan slachtoffers (1 Sam. 15:22)

in liefde heb Ik behagen en niet in slachtoffers (Hos. 6:6)

barmhartigheid wil Ik en geen offerande (Mt. 12:7).

Gehoorzaamheid, liefde, barmhartigheid; voor een goed verstaander drie woorden voor één zaak: getrouwheid. Dat is alles wat God vraagt. Het even ontroerende als vreemde slot van Gods rechtszitting...

E. R. Postma - Breukelen

KERKELIJK *Leven*

„Verzoening” door „zoening”*)

De diepgaande en alomvattende revolte welke in de laatste jaren bezig is zich te voltrekken in het confessionele en theologische leven van de (synodaal) Gereformeerde Kerken is onlangs weer, en nu op een zeer centraal punt van de belijdenis der kerk, aan de dag getreden. Op 15 januari jl. promoveerde namelijk aan de Vrije Universiteit tot doctor in de theologie de Amsterdamse studentepredikant H. Wiersinga. Dit geschiedde op grond van een onder leiding van prof. Berkouwer vervaardigde dissertatie die tot thema heeft „De verzoening in de theologische discussie.” In deze dissertatie werden een aantal fundamentele punten ten aanzien van de leer der verzoening zoals die in de gereformeerde confessies wordt beleden scherp gecritiseerd en afgewezen.

Onmiddellijk na deze promotie brak van alle kanten de kritiek op de studie van dr Wiersinga los.

Ds Kwast van Leeuwarden, een van de mannen van het „Confessioneel Beraad”, schreef onder het opschrift „Om het hart der zaak” een paar uitvoerige artikelen in de Friese Kerkbode waarin hij een lange reeks van plaatsen uit de drie formulieren van enigheid opsomde die naar het oordeel van dr Wiersinga de toets van de bijbelse kritiek niet kunnen doorstaan. Daarbij gaat het naar de overtuiging van ds Kwast niet maar om perifere kwesties maar om het hart der zaak. Letterlijk schreef hij: „De kerk — waarlijk niet alleen in haar deelvorm van Gereformeerde Kerk — heeft eeuwenlang vastgehouden aan de verzoening door voldoening. En deze geloofsgebondenheid aan wat naar de Schrift is — thans betwist door dr Wiersinga — is altijd één van de hoekpijlers van haar prediking geweest.”

Prof. Polman begon in het Gereformeerd Weekblad een bespreking van het proefschrift van dr Wiersinga. Het eerste artikel daarvan beëindigde hij met de woorden: „U zult verstaan, hoe vanuit mijn jarenlange studie en bezinning over de verzoening, de verschijning van de dissertatie van dr H. Wiersinga mijn hevige interesse wakker riep. De bestudering ervan werd voor mij een diepe en pijnlijke teleurstelling. Alleen al aan de normatieve canon van het woord van Paulus in Ef. 1:7 gemeten — in Hem (onze Heer Jezus Christus) hebben wij de verlossing van de overtredingen, naar de rijkdom zijner genade — is dit proefschrift een volstrekt onvoldoende weergave van de Bijbelse gegevens.”

Prof. Herman Ridderbos schreef over de studie van dr Wiersinga dat naar diens overtuiging de kerk op een zeer centraal en aan-gelegen punt van de confessie, nl. dat Christus' lijden en sterven een plaatsvervangend en voldoende karakter draagt, de bijbel altijd verkeerd heeft verstaan. En in verband met de diepgrijpende kritiek die dr Wiersinga op de confessie oefent schreef prof. Ridderbos o.a.: „Waartegen ik mij verzet is een geruisloze devaluatie van hetgeen onder ons goed is afgesproken. Ik acht dit in strijd met de waarachtigheid in de kerk en met het

recht der gemeente om te weten waar zij aan toe is. Tot die waarachtigheid in de kerk behoort, om hetgeen niet langer als waar erkend kan worden ook niet langer waar te noemen.”

☆☆☆

Ook buiten de kring van de Geref. Kerken trok de dissertatie van dr Wiersinga sterk de aandacht. In een zeer welwillende en op winnen bedachte bespreking daarvan door dr Buskes in Trouw merkt deze o.a. op: „Wanneer Wiersinga woorden als verdienste, genoegdoening, plaatsvervangend, om maar één en ander te noemen, onder tafel laat vallen, ben ik geneigd hem te vragen: hoe doe je dat in Gods naam?” En even verder horen we dit: „In zijn schets van een alternatieve verzoeningsleer lees ik, dat op Golgotha de schuld van ons aan het licht komt. Daar wordt openbaar wat en wie we zijn. Het kruis is tegelijk het bewijs van Jezus' liefde voor de mensen en Gods liefde voor de wereld. Jezus heeft het kruis uitgehouden. Het kruis riep eerst de schuld te voorschijn en daarna schuldbesef en omkeer. Het bloed van Christus heeft een schokeffect. Het eerste effect is berouw en bekering. In deze bekering sterft de oude mens en door dat berouw verdwijnt het schuldbesef en wordt de mens vrij van schuld. Berouw doodt de levenszenuw van de schuld. Collega Wiersinga, ik geloof er niets van! **Mijn berouw** zou de levenszenuw van **mijn schuld** doden? ... Niet ons berouw doodt de zenuw van onze schuld. Dat doet Christus... Mag ik blijven zingen: „Welk een vriend is onze Jezus, die in onze plaats wil staan?” Als ik het mag, en ik geloof dat ik het mag, dan staat in de plaats waar ik met **mijn schuld** sta, **Jezus Christus met mijn schuld**. Het oordeel over de schuld en daarin de schuld zelf worden niet teniet gedaan door het in ons door Christus gewekte berouw, maar door Christus zelf, gestorven om onze zonden en opgewekt om onze rechtvaardiging. Ik mis in Uw dissertatie teveel de **vreemde** vrijspraak en die heb ik van dag tot dag nodig juist voor dat waarmee uw dissertatie eindigt en waarin de verzoening van Christus haar effect vindt: de dienst der verzoening.”

Ds J. H. Velema verklaarde in Koers: „Dit proefschrift is in feite een aanval op de reformatorische verzoeningsleer. Hier wordt het hart uit het Evangelie gesneden.”

En om nog één reactie te noemen — ik kreeg die via het Gereformeerd Weekblad onder ogen — de bekende journalist Johan Winkler, de schrijver van o.a. „In Gods Naam” en de vertaler van de boeken van Kaj Munk, schreef dezer dagen een pleidooi voor eerherstel van prof. Smits. Zoals men weet sprak deze Leidse hoogleraar met het oog op de verzoening door het bloed van Christus eens de berucht geworden woorden: „Geef mijn portie maar aan fikkie”. Welnu in zijn pleidooi voor het eerherstel van prof. Smits, aan wie de bevoegdheid tot prediken in de Ned. Herv. Kerk werd ontnomen, beroept Johan Winkler zich op de dissertatie van dr Wiersinga. Hij merkt daarin het volgende op. Wanneer de Heidelberger Catechismus, de Ned. Geloofsbelijdenis en het geref. avondmaalsformulier het erover hebben, dat Christus voor ons de toorn van God heeft gedragen, dan heeft de kerk volgens dr Wiersinga in die opvatting eeuwenlang gedwaald. En als dr Wiersinga ronduit stelt: „Het offer van Christus dient niet als tegenwaarde, resp. voorwaarde ter satisfactie (voldoening) van God”, is dit dan zoveel anders dan wat prof. Smits indertijd bewoog tegen de kerkelijke verzoeningsleer op te komen, de gedachte nl.

dat een ander voor mijn schuld zou kunnen boeten. En waarom zou dan in de Herv. Kerk niet mogen, wat in de vanouds „zoveel steilere” Geref. Kerk blijkbaar wel mag?

☆☆☆

In verband met de verschijning van de dissertatie van dr Wiersinga wil ik nu enkele opmerkingen maken — meer niet — over de verzoening zoals die ons in de Schrift wordt gepredikt.

Maar ik zal dat niet doen door een kritische bespreking van dit proefschrift. Zoals onze lezers wel hebben gemerkt heeft „Opbouw” zich weinig bezig gehouden met de moeiten waarmee men in de (synodaal) Geref. Kerken momenteel te worstelen heeft. Wij, „vrijgemaakten” hebben door onze scholastiek, onze extreme kerktheorieën met de daaruit voortvloeiende hoogmoed, onverdraagzaamheid en sectarisch isolatiezucht zoveel kwaad berokkend aan de zaak des Heren in ons land, dat ons grote bescheidenheid en terughoudendheid bij onze kritiek past. Daarom wil ik me nu beperken tot enkele positieve opmerkingen over „het hart van het Evangelie”.

Ik meen dat onze lezers daarmee ook meer gediend zijn dan met de kritiek op een boek dat slechts enkelen van hen zullen lezen.

☆☆☆

Om daarmee te beginnen: in de zgn. „orthodoxe” kringen leeft nog heel dikwijls een fatale een door en door onbijbelse opvatting van de verzoening.

Men stelt die namelijk dikwijls zo voor: God is toornig op de mensen. Maar nu komt Christus en met zijn leden en sterven stilt Hij de toorn van God. Christus bewerkt daardoor dat de toornende God een genadige Vader wordt. Christus brengt zo volgens deze opvatting een verandering in de gezindheid van God tot stand. God wordt door het werk van Christus in plaats van een wraakgierige en vergevingsgezinde God. Christus veroorzaakt op deze wijze in God wat onze oosterburen een „Umstimmung” noemen.

Op andere wijze wordt deze visie op de verzoening ook wel zó vertolkt: De mensen hebben door hun zonden bij God een oneindige schuld gemaakt. God is nu de grote Schuldeiser van de mensen. En Hij achtervolgt de goddeloze mensen met die schuld. Maar gelukkig komt Christus deze mensen te hulp. Hij betaalt met zijn bloed de schuld die ze bij God hebben. En doordat Christus die schuld tot de laatste cent betaalt wordt God tevreden gesteld. En wordt het zo weer goed tussen God en de mensen.

Deze visies zijn inderdaad door en door onbijbels. Want in de Schrift wordt ons met alle nadruk verkondigd dat de verzoening van het begin tot het eind alleen en ten volle Gods werk is. De verzoening komt op uit en is openbaring van Gods ondoorgrondelijke barmhartigheid. Op massieve, alle twijfel dienaangaande uitsluitende wijze wordt ons dat gepredikt door de apostel Paulus als hij schrijft: En dit alles is uit God, die door Christus ons met Zich verzoend heeft en ons de bediening der verzoening gegeven heeft, welke immers hierin bestaat dat God in Christus de wereld met Zichzelf verzoenende was, door hun hun overtredingen niet toe te rekenen.¹⁾

Uit deze woorden blijkt overduidelijk dat de eigenlijke Bewerker, het Subject der verzoening God is. God zelf. God alléén. Zeker, zeker Christus speelt daarbij een geweldige

*) Terwille van de actualiteit onderbreek ik de artikelenreeks over de eenheid der kerk en plaats het hier volgende.

C. Veenhof - Kampen

en onmisbare rol. Maar uiteindelijk is de verzoening een werk van God, van de drieënige God, van de Vader, de Zoon en de Heilige Geest. De verzoening met God gaat niet van de mens uit, ook niet van de Middelaar Gods en der mensen, de mens Jezus Christus, maar uitsluitend en alleen van God!

☆☆☆

Om nu de plaats en het werk van Jezus Christus in de verzoening van God en de mensen zoals de Schrift die ons tekenen te verstaan is het noodzakelijk te bedenken dat het nederlandse woord verzoenen twee betekenissen heeft.

In de eerste plaats duidt het aan het weer tot elkaar brengen van twee met elkaar in onmin levende partijen. In de tweede plaats betekent het: uitdelgen, genoegdoening geven, b.v. door een betaling of door een offer. Men spreekt in dit verband ook van zoenmiddel, zoen-geld, zoen-offer, zoen-dood.

Het is erg jammer dat er in onze taal voor deze twee zaken geen twee woorden bestaan. Dat zou heel wat verwarring in het spreken over de verzoening hebben voorkomen. In het grieks van het Nieuwe Testament bestaan voor deze tweeërlei activiteit nl. wel twee woorden. Zo is het ook in het Duits. Het tot elkaar brengen van twee partijen heet daarin **versöhnen**. Het uitdelgen van schuld, het genoegdoening geven wordt evenwel weergegeven door **sühnen** of **versühnen**. We zouden de twee genoemde begrippen in het Nederlands kunnen weergeven met „verzoenen” (verzoening) en „zoenen” (zoening). „Verzoenen” is dan het tot elkaar brengen van twee partijen. „Zoenen” het uitdelgen van schuld door boete of straf, het geven van genoegdoening.²⁾

☆☆☆

De stand van zaken ten aanzien van de verzoening is nu volgens de Schrift zo dat de drieënige God de bewerker is van de „verzoening”. Hij doet dat geheel en al. Maar God wil die „verzoening” alleen tot stand brengen door de „zoening” welke door Jezus Christus wordt bewerkt. Juist om die „zoening” tot stand te brengen heeft God zijn Zoon in de wereld gezonden. God heeft Christus voor aller oog gesteld, zo schrijft Paulus, tot een zoen-middel in zijn bloed tot een betoning van zijn (verlossende!) gerechtigheid.³⁾ Christus, zo horen we van Johannes is een „zoening” voor onze zonden en niet alleen voor de onze, maar ook voor die der gehele wereld.⁴⁾ Wat verder op in zijn brief lezen we dat God zijn Zoon heeft gezonden tot een „zoening” voor onze zonden.⁵⁾ En in de brief aan de Hebreëen staat dat Christus zijn broeders in alles gelijk moest worden opdat Hij een getrouw Hogepriester zou zijn in de dingen die bij God te doen waren ter „zoening” van de zonde van het volk.⁶⁾

Deze „zoening” brengt Christus nu tot stand door zijn lijden en sterven. Die waren het offer dat ter uitdelging van onze zonde en onze oneindige schuld noodzakelijk was. Met de allergrootste nadruk wordt ons dat in de Schrift op het hart gebonden. Toen wij nog vijanden waren van God werden wij verzoend met God door de **dood van zijn Zoon**, zo schrijft Paulus.⁷⁾ In Christus, zo heet het in een andere brief van hem, zijt gij nabij gekomen **door het bloed van Christus**. Christus is onze vrede die de vijandschap te niet gedaan heeft **in (of door) zijn vlees**... opdat Hij beiden (joden en heide-

nen) in één lichaam met God zou verzoenen **door het kruis** waaraan (of waarin) Hij de vijandschap heeft gedood.⁸⁾ In de brief aan de Colossen vernemen we dat God door Christus alle dingen verzoend heeft, vrede makend **door het bloed van zijn kruis**. Ook u, zo horen we verder, heeft Hij verzoend **in het lichaam van zijn vlees door de dood**.⁹⁾

Met alle klem wordt ons voorts in de Schrift voorgehouden, dat de „zoening” welke Christus tot stand gebracht heeft een **offer** was. Dat blijkt reeds daaruit dat er van gesproken wordt dat de „zoening” geschiedt door het bloed van Christus. Het wordt bovendien expressis verbis gezegd wanneer Paulus verzekert dat ook ons Paaslam geslacht is, namelijk Christus.¹⁰⁾ Het blijkt vooral ook uit de woorden die Christus bij de instelling van het Heilig Avondmaal sprak. Dit is mijn **lichaam** dat voor u gegeven wordt. Dit is het **bloed van mijn verbond** dat voor velen vergoten wordt tot vergeving der zonden.¹¹⁾ Deze beker is het nieuwe verbond **in mijn bloed**.¹²⁾ Johannes de Doper getuigt van Christus: Zie het Lam Gods dat de zonde der wereld wegneemt.¹³⁾ En Paulus verklaart dat Christus zich voor ons heeft overgegeven als een **offergave en slachtoffer**, Gode tot een welriekende geur.¹⁴⁾

Deze „zoening” door zijn zelfofferande bracht Christus tot stand voor de zijnen. Hij ging op onze plaats staan, nam onze zonde en schuld op zich en droeg voor ons de straf die ons de vrede aanbrengt. Christus deed dat alles „plaatsbekledend”. Hoe vaak klinkt het ons niet in de Schrift tegen dat Christus voor ons, voor onze zonden geleden heeft en gestorven is, dat Hij zich voor ons heeft overgegeven in de dood. Op een alle twijfel dien-aangaande uitsluitende wijze verzekert Paulus ons dat God Christus die geen zonde gekend heeft voor ons tot zonde heeft gemaakt.¹⁵⁾

☆☆☆

Bij de overweging van wat de Schrift over de „zoening” welke Christus door zijn zelfofferande voor ons tot stand heeft gebracht valt het op dat God nooit het „voorwerp” daarvan is. We lezen nooit dat God „gezoend” wordt. Die „zoening” heeft alleen betrekking op onze zonde en schuld. Zij is de bedekking van onze zonde, de uitdelging van onze schuld en daardoor de afwending van Gods toorn en straf. Iedere gedachte dat het „zoen-offer” van Christus een „Umstimmung” van God zou teweegbrengen is in strijd met het Evangelie.

Kort samengevat is de leer der Schrift als volgt: De „verzoening” als herstel van de liefdevolle betrekking tussen God en ons is geheel en al het werk van God. Hij is de Initiatiefnemer en de Auteur daarvan. Zij komt voort uit Gods genade. Christus beweegt God niet tot genadebetoon. Maar God brengt die „verzoening” alleen tot stand door de zending van zijn Zoon in het vlees. In Hem hebben wij de verlossing door zijn bloed, de vergeving van onze overtredingen. En die vergeving van onze overtredingen is de verlossing door zijn bloed. Christus bedekt onze zonden door zichzelf over te geven in de dood als een „zoen-offer” in onze plaats. God wendt zich niet alleen in Christus tot de wereld om de „verzoening” tot stand te brengen. Tegelijk staat Christus in de plaats van ons om zichzelf Gode op te offeren om daardoor onze zonden te „zoenen” en voor ons de vergeving van de zonden te verwerven. Christus vertegenwoordigt in zijn dood Góð bij ons, maar Hij vertegenwoordigt ook óns bij God. In het werk der „verzoening” dat God tot stand brengt loopt de

lijn dus vóór alles van boven naar beneden, maar in Christus loopt zij ook weer van beneden naar boven, naar God.

Dit is iets van het ondoorgrondelijke wonder van onze „verzoening” met God die door de „zoening”, de „voldoening” die Christus bewerkte tot stand kwam.¹⁶⁾

☆☆☆

De leer der vrijzinningen bestaat globaal genomen hierin dat God in Christus de verbroken verhouding tot de wereld hersteld heeft door in Hem zijn liefde te openbaren, de van Hem vervreemde mens van deze liefde te overtuigen en hem zo tot berouw en omkeer te brengen. Christus' dood is de hoogste openbaring van deze liefde.¹⁷⁾

Op zichzelf is deze gedachte Schriftuurlijk. Maar men tast het wonder der verzoening op fatale wijze in het hart aan wanneer men daarbij de „zoening” van onze zonde, de voldoening aan het recht Gods door het offer van Christus buiten beschouwing laat. Zonder deze bloedstorting geschiedt geen vergeving! Zonder de bloedstorting van Christus is er van geen „verzoening” sprake. Gods recht moet daarin als heilig en onaantastbaar uitgeroepen worden. Daarom is het lijden en sterven van onze Heiland zo diep en onontuitputtelijk. Het is ook het allesbeheersende bewijs hoe verschrikkelijk en verfoeilijk in Gods ogen de zonde is. Die zonde **moet** bedekt, ze **moet** „gezoend” worden! En zij werd bedekt en „gezoend” door Christus die priester en offer tegelijk is. De toorn Gods over de zonde is zo groot dat Hij die eer Hij ze ongestraft liet aan zijn enige en lieve Zoon Jezus Christus gestraft heeft.

Dit gelovende kon Luther eenmaal de prachtige en diepe woorden schrijven: „Gij, Here Jezus, zijt mijn rechtvaardigheid, maar ik ben uw zonde; Gij hebt het mijne als het uwe aangenomen en mij het uwe gegeven; Gij hebt aangenomen dat wat Gij niet waart, en mij gegeven dat wat ik niet was.”

¹⁾ 2 Kor. 5 : 18, 19.

²⁾ In het Nieuwtestamentische grieks zijn de beide woorden *katallagé* en *hilasmos*. *Katallagé* wordt in Kittels Woordenboek door Büchsel omschreven als „ein Verhalten bzw eine Veranstaltung Gottes”. En van het daarbij horende werkwoord *katalassein* zegt hij dat het slechts van God voorkomt. „Gott versöhnt uns bzw die Welt mit sich. Er wird nicht versöhnt. Er versöhnt sich auch nicht mit uns bzw die Welt. Dagegen werden fir mit Gott versöhnt. R. 5.10. bzw versöhnen uns mit ihm 2 K. 5.20.” (I 256/6). Omtrent *hilasmos* schrijft Büchsel: „Mit Gnädigmachung Gottes hat hilasmos nichts zu tun, da es den Sinn der Sendung des Sohnes bezeichnet, die Gott selbst vollzogen hat, also auf dem Gnädigsein, der Liebe Gottes beruht. Hilasmos is hier die Beseitigung der Sünde als Schuld Gottes gegenüber.” En van het werkwoord *hilaskein* zegt hij dat het aanduidt het werk van Christus als Hogepriester, nl. „die Sünden seines Volks zu sühnen, dh vor Gott unwiksam zu machen. An ein Gnädigmachen Gottes ist nicht zu denken... (III, 316/8).

³⁾ Rom. 3 : 25.

⁴⁾ 1 Joh. 2 : 2.

⁵⁾ 1 Joh. 4 : 10.

⁶⁾ Hebr. 2 : 17.

⁷⁾ Rom. 5 : 10.

⁸⁾ Ef. 2 : 13-15.

⁹⁾ Col. 1 : 21/22.

¹⁰⁾ 1 Kor. 5 : 7.

¹¹⁾ Matt. 26 : 28; Marc. 14 : 24; Luc. 22 : 19, 20.

¹²⁾ 1 Kor. 11 : 25.

¹³⁾ Joh. 1 : 29.

¹⁴⁾ Ef. 5 : 2.

¹⁵⁾ 2 Kor. 5 : 21.

¹⁶⁾ Bavinck omschreef deze stand van zaken eens bondig aldus: De *katallage* is de door *expiatio*, *placatio*, *Versöhnung*, *propitiation* (= *hilasmos*) tot stand gebrachte *reconciliatio*, *Versöhnung*, *reconciliation*, *atonement*. Deze *katallage* is de inhoud van het Evangelie; alles is volbracht, God is verzoend, er is onzerzijds niets meer te doen; en geheel de dienst der verzoening bestaat in de uitnodiging tot de mensen: weest verzoend met God, legt gij ook uwerzijds de vijandschap af, gaat in in de verhouding van vrede in welke God door de offerande van Christus zich tot zondaren gesteld heeft, gelooft het Evangelie (Geref. Dogmatiek III³, 508 § 402).

¹⁷⁾ Men zie voor de, in verband met de dissertatie van dr Wiersinga, zeer actuele tekening werke Bavinck geeft van de beschouwingen van hen die de objectieve voldoening omzetten in een subjectieve verzoening en de objectief-eaepiatorische opvatting van Christus' lijden vervangen door de solidaristisch-reparatorische. (Geref. Dogmatiek, III³, 426 v. § 389).

Slaap wel!

*Dona nobis pacem,
geef ons vrede*

„Gezonde slaap is vakmanschap in ontspanning en zelfbeheersing”, zei onlangs mijn agenda. Die geeft me elke dag een spreuk mee op mijn levensweg — en deze sloeg bij mij aan. Slapen zie ik altijd als het bijladen van een accu, die de hele dag zijn stroom heeft geleverd en de volgende dag weer volop moet dienst doen. Slapen is een kunst: de kunst van de volkomen ontspanning. Dat wisten de Tibetanen al lang geleden, die de slaap een passiviteit in zijn hoogste en meest creatieve vorm achtten. En de oude Chinezen kenden het recept: dat lichaamsgewicht kan worden geregeld — niet door meer of minder of anders te eten, maar door de slaaptijden te wijzigen.

Het best slaap ik, wanneer ik 's avonds een aantal uren in het bos op de hoogzit het wild heb zitten observeren: zonder gerucht, zonder eten of drinken of snoepen, zonder verschuiven of kuchen of niezen. Tussen haakjes: weet u dat deze zelfbeheersing mogelijk is? Niet moeilijk te leren en erg doelmatig. Daar moesten onze onbeheerste kerkelijke hoesters en kuchers eens op gaan oefenen. Haakjes sluiten. Welnu: na zulk een uren lange beoefening van absolute uiterlijke en innerlijke rust kan een mens toch zo prachtig slapen. En als u geen hoogzit hebt kan een avondwandeling ook al wonderen doen. Er zijn trouwens meer manieren om een gezonde slaap voor te bereiden en uit te lokken. Sommige mensen willen graag naar goede muziek luisteren om zich te ontspannen. Een ander wil nog een partij schaak spelen of een puzzel oplossen, teneinde alle muizenesten uit zijn hoofd te zetten. Misschien ook doet u wel goed met uw voeten een poosje ongemant op tafel te leggen. Maar zoals vroeger de sabbath werd „voorbereid”, zo moet u ook de nacht voorbereiden, wilt u wel slapen. Niet als een blok neervallen van vermoeidheid — maar tijdig het werk beëindigen en overgaan tot de ruststand. En zeker niet over de natuurlijke vermoeidheid heenleven met „noodzakelijke” arbeid of „vrolijk” feestvieren. De Heere, die ons de dag tot de arbeid heeft gegeven, schenkt ons de nacht om te rusten. Wie van de dag een nacht maakt en omgekeerd, die keert de scheppingsorde om — en plukt daar zeker de nare vruchten van.

Zo. Het bovenstaande is eigenlijk al een excuus waard. Is het niet wat onwelvoegelijk, over slapen te spreken? Er zijn namelijk tal van mensen die dat vinden. Eten, drinken, slapen en al die natuurlijke dingen achten zij van lagere orde — noodzakelijke achtergronden van het eigenlijke leven. Daarover spreekt men echter niet in gezelschap. En zoals de tibetaanse monniken zich oefenen in het uiterste minimum van deze aardse zaken, zo hebben ook de rooms-katholieke kloosterorden hun mensen uiterste soberheid in eten, drinken en slapen opgelegd.

Toch. De bijbel zegt schone dingen over de slaap. En wie bij de Schrift leeft geneert zich niet om van slapen een kunst te maken. De slaap is een gave van God, die met aandacht moet worden betracht. De slaap van de arbeider, zei de Prediker, is zoet.¹⁾ Uw slaap zal zoet wezen, zei Salomo, als u de geboden des Heeren bewaart.²⁾ Al zouden wij vermoeid door alle zwoegen inslapen — wij worden gesterkt en verfrist wakker: des avonds vernacht het gewone en des morgens is er gejuich.³⁾ Dat is geen kleinigheid: van je zorgen en vermoeidheid afgeholpen te wor-

den in de slaap! Daar heeft de Heere kennelijk alles mee te maken. Dat gaat niet van zelf. En daarom hoeven we ons voor dit onderwerp niet te generen.

Het is trouwens belangrijk, vrede te maken zoveel als in onze vermogen ligt, alvorens te gaan slapen. Zegt de bijbel, op verschillende plaatsen. We moeten de zon niet laten ondergaan over onze toorn.⁴⁾ Psalm 4, een avondlied, eindigt met „in vrede kan ik naar bed gaan en aanstonds inslapen, want gij alleen, o Heere, doet mij veilig wonen”. Psalm 31 kent die verrukkelijke zin uit het joodse avondgebed: „in uw handen beveel ik mijn geest, gij verlost mij Heere, getrouwe God”. En dezelfde dichter antwoordt daarop in psalm 139: „als ik ontwaak, dan ben ik nog bij U”.

Dat leven tijdens de mysterieuze slaap: dat droomleven! Boeiend als weinig andere zaken uit Gods schepping. Hoe is het wonder van de regeneratie? Hoe worden onze cellen gevoed? Hoe wordt onze geest hersteld? Weet u het? Weet ik het? Het begrijpen is mij te wonderbaar, te verheven, ik kan er niet bij.⁵⁾ Maar de Schrift zegt duidelijk dat God de vermoede kracht geeft,⁶⁾ dat onze jeugd terugkomt: de rimpels van vermoeidheid trekken weg, we zien er weer fris uit.

Onze nieren, symbolen voor ons onderbewustzijn, zijn in de slaap bezig. Ze onderwijzen ons,⁷⁾ geven ons Gods goede raad door. „Laat mij slapend op u wachten, Heer, dan slaap ik zo gerust”, zegt een van onze liederen zo kostelijk. God geeft zijn gunstgenoten in de slaap datgene, waar anderen lange dagen naar schrapen.⁸⁾ Toen de onheilsprofeet Jeremia, de man van de klaagliederen, Gods stem eenmaal in de slaap had gehoord, die hem over Israëls terugkeer en herstel had gesproken, ontwaakte hij; Jeremia sloeg zijn ogen op en realiseerde zich dat zijn slaap verrukkelijk was geweest.⁹⁾

Ook Elihu, de laatste der sprekende vrienden van Job, vertelde van dat slapen-in-de-Heere ontzaglijke dingen. Onze problemen, zei hij, worden door de Heere opgelost terwijl wij slapen. „Want God spreekt op de een of andere manier tot ons — in een droom, in een nachtgezicht — dan opent Hij het oor van de mens en verzegelt zijn vermaningen — om de mens van zijn hoogmoedige weg af te brengen — om zijn leven te redden”.¹⁰⁾ Zelfs in onze ijvlende koorts openbaart God ons wat goed en kwaad is (hoorst zelden overkomt dat een mens, twee of drie maal in zijn leven) opdat hij zich bekeren zal.¹¹⁾

In onze Avondzang, gezang 9, hebben wij die merkwaardige zin:

dat onze slaap gematigd zij,
ja zelfs uw naam tot eer gedij!

en we zijn geneigd zulke termen maar op de hoop van de vertaalmonsters van 1773 te smijten. Nu, taalkundig zou er ook wel iets aan kunnen worden verbeterd misschien. Maar de Avondzang is veruit het oudste lied uit ons kerkboek, een ambrosiaanse hymne, weet u dat wel? Men wist in die tijd aardig goed wat men zei. In het latijn staat er:

Ne gravis somnus irruat
nec hostis nos sarripiat
nec caro illi consentiens
nos tibi reas statuat.

En in een 15de-eeuws handschrift wordt dit couplet verdietst tot:

verdrijft des swaren slapes vrist
gheeft ons te ontgaen des viandes list
dat vleische dat suver ende rein si
so stae(n) wi sware sorghen vri.

Dat „gematigd slapen” vindt u ook in het oude Avondgebed, achter in uw kerkboek. „Matig onze slaap dat die niet onordelijk zij, opdat wij aan lichaam en ziel onbevlekt mogen blijven, ja dat onze slaap zelfs geschiede tot uw eer”, staat daar. Een regelrechte vertaling van Gods gebod: „hetzij ge eet of drinkt of iets anders doet, doe het al ter ere Gods”.¹²⁾

Het houden van Gods geboden, het leven tot zijn eer, het wandelen-met-de-Heere heeft te maken met de „vrede”, die basis is voor ons rustig slapen. Maken wij niet vooraf vrede met God en alle mensen, dan wijkt de slaap. Of dan verschrikken de gedachten en dromen ons. Dan maken wij ruzie in onze slaap — zo dat we ons schamen als we onze dromen achteraf overdenken.

't Is goed, in het eigen hert te kijken,
nog even voor het slapen gaan:
of ik van dageraad tot avond
geen enkel hert heb zeer gedaan,

zong Gezelle's leerling, Alice Nahon.

In di so si di ruste mijn
laet ons desen nacht in vreden sijn

zong Ambrosius (In U zij mijn rust, geef ons deze nacht vrede). Die „vrede en aangename rust” uit psalm 122 hangen samen. Er is een rust — voor Gods volk.¹³⁾ Hij is onze vrede.¹⁴⁾ Als wij in-de-Heere slapen zullen wij ook eens in-de-Heere ontslapen en daarna bemerken, dat onze slaap zoet is geweest. Dat wij „nog bij Hem” zijn. Het oude Avondgebed zegt: „verlicht de ogen van ons verstand, opdat wij in de dood niet ontslapen, maar altijd verwachten onze verlossing uit deze ellendigheid”. Voelt u: dit is niet de vrees om „nooit weer wakker te worden” — maar de vrees om onzalig wakker te worden; omdat wij niet „in de Heer gerust” slapen. De goddelozen, zegt mijn God, hebben geen vrede.¹⁵⁾

Als de slaap zulk een kostelijke gave van de Heere is, dan is het een harde zaak, als Hij zijn kinderen „de slaap des rechtvaardigen” onthoudt. Als zij rusteloos woelen — of stilletjes piekeren. Als hun gedachten niet meer stil kunnen staan en de uren maar verglijden, gemarkeerd door een slaande klok. Waarom doet de Heere dat soms? Weet u het? Weet ik het? Bid, dat Hij u vrede geeft om „in Hem gerust” te slapen. En treft het u, een periode van uw leven: dat u de nachten slapeloos moet doorbrengen — ik weet maar één raad. Zeg alle psalmen op, die u uit het hoofd kent; er zijn zoveel goede en troostrijke bij. En belijd Hem, dat u alleen van zijn genade kunt leven. Dat geeft rust. Dat geeft vrede. De nieuwe psalmberijming geeft het slotvers van psalm 4 een beetje vrij, een beetje dubbel-zinnig weer, maar o zo schoon:

Ik kan gaan slapen zonder zorgen,
want slapend kom ik bij U thuis.
Alleen bij U ben ik geborgen.
Gij doet mij rusten tot de morgen
en wonen in een veilig huis.

¹⁾ Pred. 5 : 11 — ²⁾ Spr. 3 : 24 — ³⁾ Ps. 30 : 6 —
⁴⁾ Ef. 4 : 26 — ⁵⁾ Ps. 139 : 6 — ⁶⁾ Jes. 40 : 29 —
⁷⁾ Ps. 16 : 7 — ⁸⁾ Ps. 127 : 2 — ⁹⁾ Jer. 31 : 26 — ¹⁰⁾
Job 33 : 14-18 — ¹¹⁾ Job 33 : 29, 30 — ¹²⁾ 1 Cor.
10 : 31 — ¹³⁾ Hebr. 4 : 9 — ¹⁴⁾ Ef. 2 : 14 — ¹⁵⁾ Jes.
48 : 22.

NOG EENS OVER DE OUDVADERS

Drie jaar geleden heb ik gepoogd aan te tonen, dat er tussen Noach en Abram een tijdsruimte ligt van 28 eeuwen. Ik ging daarbij uit van de getallen in Genesis 11 : 10-26, (Opbouw, 25e jaargang no. 4, 25 april 1968).

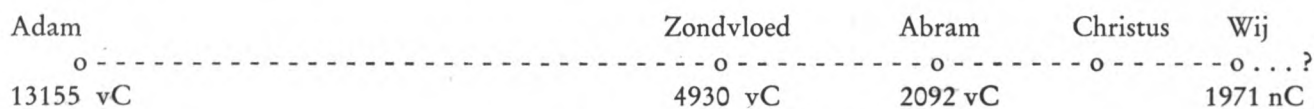
Daar lezen we bijvoorbeeld: „Toen Selah 30 jaar geleefd had, verwekte hij Heber. En Selah leefde, nadat hij Heber verwekt had, 403 jaar.” Ik stelde voor om deze woorden als volgt te verklaren: Toen Selah *na de dood van Arpachsad* 30 jaar geleefd had, werd hij laten we zeggen *betovergrootvader* van Heber. Na de geboorte van zijn achterachterkleinkind Heber leefde Selah nog 403 jaar. Op deze manier komt er tussen de zondvloed en de roeping van Abram een tijdsruimte van 2838 jaar. Dateren we de roeping van Abram in 2092 voor Christus, dan vond de zondvloed plaats in 2092 + 2838 = 4930 voor Christus.

In 1935 schreef C. van Gelderen reeds over deze kwestie in het Bijbels Handboek I, 110 e.v. Ik kende dit artikel wel, maar drie jaar geleden heb ik het niet geraadpleegd. Van Gelderen neemt aan, dat bijvoorbeeld Selah *na de dood van Arpachsad* de leiding van het patriarchale geslacht overnam. En dat hij dertig jaar later *vader* werd van een zoon, via welke hij uiteindelijk de voorvader werd van zijn opvolger Heber. Op deze manier komt Van Gelderen tot een tijdsruimte van 2478 jaar tussen de zondvloed en de roeping van Abram. Hij dateert de roeping van Abram in 1875 voor Christus en vindt als jaartal van de zondvloed ± 4350 voor Christus. Hij noemt zijn theorie „slechts eene hypothese. Doch het is eene met het Schriftgezag bestaande hypothese.” Ik ben blij met deze onverdrachte getuige en erkentelijk jens de broeder die mij erop wees.

Toch rijst de vraag: hoe komt Van Gelderen tot zijn theorie? Wel, hij redeneert als volgt: een man als Selah werd 30 + 403 = 433 jaar oud. Op een goed ogenblik werd hij leider van het patriarchale geslacht. Op welk ogenblik? Hoe oud was hij toen? „Hiernaar kunnen we slechts gissen. Laten we veronderstellen, dat ze gemiddeld 45 jaar waren”. Dat betekent dus: gedurende 433 — 45 = 388 jaar was Selah leider van het patriarchale geslacht. Maak een soortgelijke berekening voor de andere patriarchen, tel de gevonden uitkomsten bij elkaar, en u komt tot het getal 2478.

Het zwakke punt in de redenering is natuurlijk die 45 jaar. Dit is louter een gissing. En het is helemaal niet nodig om hier te gissen. Genesis 11 vertelt ons de toledoot, de geschiedenis van Sem. En het enige wat we moeten doen, is Genesis 11 als *geschiedenis* te lezen. Als een aanéensluitend verhaal. Op deze manier:

(a) Arpachsad sterft. (b) Daarna is Selah gedurende 30 jaar leider van het geslacht. (c) Dan wordt zijn opvolger, of: de voorvader

Deze opstelling geeft ons een nieuw zicht op uitdrukkingen als: „de laatste dagen” en „Zie, Ik kom spoedig”. Ik begrijp heel goed, dat men hem die bij Genesis 1-11 van feiten en geschiedenis spreekt, vandaag de dag zal beschouwen als een voorhistorisch monster.

van zijn opvolger, geboren. — Men heeft hier inderdaad twee mogelijkheden! — (d) Vervolgens is Selah nog gedurende 403 jaar leider van het geslacht. (e) Na de dood van Selah volgt Heber hem op. Enzovoort.

Van Gelderen maakt wel gebruik van het gegeven: „Toen Selah 30 jaar geleefd had”, maar hij doet dit op een *bedekte* manier. Hij maakt een ietwat ingewikkelde rekensom. Hij gebruikt immers het getal 30 om daarmee de totale leeftijd van Selah te berekenen. En van die aldus gevonden totale leeftijd trekt hij het willekeurige getal 45 af. De uitkomst van deze som is dan de duur van de periode-Selah. Bij mijn eigen verklaring behoeven wij echter niet te gissen; we laten de getallen staan *zoals ze er staan*. Ik krijg sterk de indruk, dat het de Bijbelschrijver helemaal niet

J. H. Veeffkind - Krommenie

interesseert, *hoe oud* Selah werd. Hij wilde alleen maar vertellen, hoe lang de *periode-Selah* duurde. Van de zondvloed tot de roeping van Abram duurde het op deze manier ruim 28 eeuwen. In Genesis 11 moeten we de getallen gewoon achter elkaar lezen en bij elkaar optellen!

Het belangrijkste bezwaar dat tegen mijn verklaring van Genesis 11 werd ingebracht, is Genesis 5. Vergelijkt u maar:

Genesis 11

Toen Selah 30 jaar geleefd had, verwekte hij Heber. En Selah leefde, nadat hij Heber verwekt had, 403 jaar, en hij verwekte zonen en dochteren.

Genesis 5

Toen Seth 105 jaar geleefd had, verwekte hij Enos. En Seth leefde, nadat hij Enos verwekt had, 807 jaar, en hij verwekte zonen en dochteren. Zo waren *al de dagen* van Seth 912 jaar; en hij stierf.

In Genesis 5 worden de totale leeftijden erbij genoemd. „Toen Seth 105 jaar geleefd had” betekent wel degelijk: „Toen Seth 105 jaar oud was.” 105 plus 807 is immers gelijk aan 912! Bij gevolg, zo werd mij toegevoegd, klopt ook uw verklaring van Genesis 11 niet.

De kern van dit bezwaar is, dat in Genesis 5 de totale leeftijden erbij genoemd worden. Is dat zo? Zijn dit wel totale leeftijden? Daar zou ik het volgende op willen antwoorden:

1. Alleen van Adam wordt gezegd: „Zo waren al de dagen van Adam, *die hij geleefd heeft*, 930 jaar. Bij Adam kunnen we dus

spreken van de totale leeftijd. Maar in alle andere gevallen van Genesis 5 staat er dezelfde formule als in het voorbeeld: „Zo waren *al de dagen* van Seth 912 jaar.” In deze gevallen is het niet persé noodzakelijk om aan totale leeftijden te denken.

2. Voorzover ik kon nagaan, betekent de uitdrukking „de dagen van” in het Oude Testament nergens: de leeftijd van (uitzondering: Genesis 35 : 28), maar steeds: het tijdperk, de *periode* van, de door de betrokken persoon gekwalificeerde tijd. Precies zoals wij spreken over „de dagen van Wilhelmina”. Daarmee bedoelen wij dan niet: de 82 jaar die Wilhelmina geleefd heeft, maar: de 50 jaar die koningin Wilhelmina geregeerd heeft. Ik heb sterk de indruk, dat de uitdrukking „de dagen van” een nadere aanduiding vergt, om te gaan betekenen: de leeftijd. Bijvoorbeeld: „het getal der jaren” of „die hij geleefd heeft”.

3. Ook Genesis 5 vertelt ons *geschiedenis*. Ook Genesis 5 moeten we lezen als een aanéensluitend verhaal: van de schepping tot de zondvloed. Wekt het verhaal van Genesis 5 ook zelf niet de indruk, dat het gaat om achtereenvolgende tijdperken? Gedurende 930 jaar leidt Adam het oudvaderlijk geslacht. Dan sterft Adam en neemt Seth de leiding over. Enzovoort.

4. Deze verklaring van Genesis 5 klopt met de tradities in het Nabije en Verre Oosten: ook daarin is sprake van tien *koningen*, die gedurende zeer lange *periodes* vóór de zondvloed geregeerd zouden hebben.

5. Een veel verrassender ontdekking is, dat deze verklaring van Genesis 5 klopt met wat men tegenwoordig beweert over de geschiedenis van het menselijk geslacht. Nadat C. Grimberg de ontwikkeling heeft geschetst van aap tot aapmens, schrijft hij: „Maar toen de ontwikkeling eenmaal *in ernst* begon, verliep zij ook in steeds sneller tempo. Heel die enorme verandering van steentijdperk tot atoomtijdperk heeft feitelijk in de loop van 10-15000 jaar plaats gevonden!” (Sesam Wereldgeschiedenis I, 15). Indien wij immers ook in Genesis 5 de getallen achter elkaar lezen en bij elkaar optellen, dan krijgen we een tijdsruimte van 8225 jaar tussen Adam en Noach, tussen schepping en zondvloed (vergelijk Genesis 7 : 11). Dateren we de zondvloed in 4930 voor Christus, dan vond de schepping van Adam plaats in 4930 + 8225 = 13155 voor Christus. Dat wil zeggen: 13155 + 1971 = 15126 jaar geleden. Dat is precies de 15000 jaar, waar Grimberg het over heeft!

6. Deze verklaring van Genesis 5 betekent niet een capitulatie voor het evolutiegeloof. Zij betekent evenmin een koste wat het kost willen-harmoniseren van wat de Schrift zegt en wat de wetenschap beweert. Ik ben van mening, dat Gods Woord nooit in strijd kan komen met Gods werk, of omgekeerd. Want hun beider Maker is de Here, en de Here is onze God! Maar deze verklaring van Genesis 5 komt voort uit de overtuiging, dat wat de Here in zijn Woord tot ons zegt, *geen onzin* is. Drie jaar geleden schreef ik al: „Het lijkt me onaannemelijk, dat het sterke oosterse geheugen zich zou vergist hebben in de getallen die het aan 't nageslacht doorgaf.” De vraag is alleen maar, of wij het Bijbelse verhaal *goed gelézen* hebben!

Mijn conclusie is dan ook, dat Genesis 5 mijn verklaring van Genesis 11 alleen maar bevestigd. Voorlopig stel ik me het verloop van de geschiedenis als volgt voor:

Tegelijkertijd ben ik van mening, dat wij met wat we over de „voorhistorische” monsters en de tijdrekening in Genesis vonden, een antwoord hebben op wat prof. Kuitert beweert over de goede schepping en de evolutie. (Anders gezegd, 7-62.) Men mag dit ant-

woord „slechts eene hypothese” noemen. Maar dan zeggen we met Van Gelderen: „Het is eene met het Schriftgezag bestaande hypothese.”

Wij lezen dezer dagen in de krant

Ds J. Meester - emeritus

Ds Meester van Amsterdam-Zuid ging op 1 maart met „emeritaat”. Ds Janssen van Amsterdam-West schreef naar aanleiding daarvan het volgende artikel in de Kerkbode van Noord- en Zuid-Holland:

Het is voor ons nog moeilijk voorstelbaar, maar het is niettemin een feit: 1 maart a.s. zal collega Meester van Amsterdam-Zuid zijn actieve dienst als predikant in de Gereformeerde Kerken beëindigen.

Niet, dat hij zo vroeg zijn emeritaat heeft aangevraagd. Zo de Here wil zal hij 11 april a.s. zijn acht en zestigste verjaardag vieren en het is in het geheel niet vreemd, wanneer tegen het vijf en zestigste levensjaar het emeritaat wordt aangevraagd. Maar het moeilijk voorstelbare ligt hierin, dat collega Meester als het ware geheel vergroeid is met de gemeente van Amsterdam-Zuid en de classis Amsterdam, en zo'n belangrijke plaats heeft ingenomen in ons kerkelijk leven, dat we moeilijk aan de gedachte kunnen wenen, dat dit tot het verleden gaat behoren.

Ds Meester heeft deze plaats niet gekregen door de begeerte er naar en het zich naar voren dringen. Niets is hem meer vreemd dan iets van dien aard, zoals ook alle show en etaleren bij hem volkomen afwezig is. Het waren eenvoudig zijn kwaliteiten, die hem deze plaats deden innemen. Kwaliteiten, die zich niet ostentatief presenteerden, maar zich in de loop van de tijd eenvoudig lieten gelden.

Collega Meester is een theoloog van formaat. In een leven van ijverige en nauwgezette studie en van kritische kennisname van vele publicaties heeft hij zich een veelomvattende kennis eigen gemaakt. Je kunt nauwelijks één onderwerp met hem aansnijden, waarvan hij niet op de hoogte blijkt te zijn of althans kennis genomen heeft. Veelzijdig georiënteerd heeft hij vrijwel steeds een welomlijnd oordeel, dat vaak van een origineel inzicht blijkt geeft, waaraan een uitstekende Bijbelkennis ten grondslag ligt.

En dat alles gevat in een zeer evenwichtig denken. Kritisch weet hij te oordelen over wat traditioneel gegeven is, maar niet minder kritisch nieuwe dingen af te wegen tegen wat in het oude erfgoed werkelijk waardevol is.

Zo heeft hij een eigen oordeel zich weten te vormen en weet hij dat te bewaren en dienovereenkomstig zijn weg te gaan: rustig, weloverwogen, in staat rekenschap te geven van zijn gevoelens. Een schoon staal daarvan is wel de „Weerlegging”, door de kerkeraad van Amsterdam-Zuid in het licht gegeven, waarin de oordelen van de synode van Hoogeveen betreffende de kerken in Noord-Holland in hun onbegreeptheid worden aangewezen. Van deze „Weerlegging” is collega Meester de geestelijke vader.

In zijn optreden altijd beminlijk en vriendelijk steekt collega Meester zijn mening toch nooit onder stoelen of banken, maar weet hij vaak in een verrassende scherpzinnigheid de zwakke steen in het beutoog van anderen bloot te leggen, zonder eigen oordeel op te dringen. Want te heersen begeert hij niet. Te dienen is zijn vreugde en weet hij des christens plicht.

Daarom is hij ook voor de moeilijkheden in het kerkelijk leven niet uit de weg gegaan, noch in de jaren van de vrijmaking, noch in de achter ons liggende jaren. Duidelijk zag hij de weg voor zich en rustig ging hij die, zich tot dienen geroepen wetend en de uitkomst in Gods Vaderhand leggend. Alle berekening was hem daarbij vreemd. Bij tegenheden en teleurstellingen bleef hij ook niet staan. Hij weet: we moeten verder. Wie achterom ziet, is onbekwaam tot de arbeid in het Koninkrijk, zei hij me onlangs nog in een telefoonsprek.

We zijn, terecht geloof ik, bang voor mensverheerlijking. Als zodanig is dit artikeltje dan ook allermest bedoeld. Het wil uiting geven aan het gevoel van dankbaarheid, dat in ons hart leeft voor wat we in onze kerken zoveel jaren in ds Meester hebben mogen ontvangen. Maar die dankbaarheid is er om bovengenoemde redenen, voor bovengenoemde zaken, waarin we Gods gaven, aan onze collega geschonken, dankbaar erkennen. Hem zij daarvoor de eer.

Onze kerkbode heeft niet als laatste van de arbeid van ds Meester geprofiteerd. De vele artikelen die hij daarin met grote trouw geschreven heeft, leggen getuigenis af van zijn brede belangstelling en scherpe kijk op de dingen, ook op de ontwikkeling, waarin „christelijk Nederland” zich momenteel bevindt. Van enige „schrijversmoetheid” is niets te bespeuren. We prijzen ons daarom gelukkig, dat onze eind-redakteur zijn werk als redakteur van ons blad nog niet gaat neerleggen en stellen er prijs op dit hier openlijk te verklaren, zoals we dat enige tijd voor het schrijven van dit artikel in persoonlijk gesprek reeds deden.

En nu gaat ds Meester dan met emeritaat, na een actieve dienst van bijna veertig jaren in de Gerefor-

meerde Kerken, waarvan op 1 maart precies twintig jaar in de kerk van Amsterdam-Zuid, in alles gesteund door mevrouw Meester. Daar zit een element van „weemoed” in. Wij mensen laten niet zo gemakkelijk los wat ons lief is. Maar daar is toch allereerst reden voor een gelukwens: De Here heeft ds en mevr. Meester al die jaren gespaard en kracht gegeven tot „het werk in de wijngaard”. Welk een voorrecht dat zo lang te hebben mogen doen.

Wij zullen nu in ons ressort veel zonder collega Meester moeten doen, al heb ik het vermoeden, dat hij zich niet direkt helemaal zal terug trekken. Hij blijft tenminste voorlopig in Amsterdam wonen en in eigen gemeente hulpdienst verrichten. 'k Hoop dat we hem op onze classicale vergaderingen ook nog zullen zien. Niet om een aanslag op zijn welverdiende rust te doen, maar om te profiteren van de prettige omgang en doordachte adviezen.

Die rust zij hem ten slotte voor nog geruime tijd van harte toegebeden. Onze hemelse Vader make haar voor mevrouw en ds Meester tot een rijke tijd.

De Opbouw-kring sluit zich van harte aan bij wat ds Janssen over zijn Amsterdamse collega schreef. We danken ds Meester voor het vele goede dat hij in Opbouw schreef en zullen graag nog heel veel van zijn goed doordachte artikelen daarin lezen!

★ ★ ★

volkstelling in China

Nu er zoveel rumoer is ontstaan over de volkstelling in Nederland is het wel eens goed te overwegen hoe onze communistische medemensens dergelijke zaken opknappen. In de communistische landen worden nl. volkstellingen gehouden om „contra-revolutionairen, spionnen en vijandelijke agenten” op te sporen. In China geschiedde dat speciaal opdat dat land „zijn politieke kleur niet zou veranderen”. Bij deze volkstelling werden o.a. deze vragen gesteld:

1. samenstelling en 'historie' van het gezin van de ondervraagde;
2. de levensbeschrijving van de gevraagde;
3. de opvoeding die hij (of zij) genoten heeft;
4. wat voor werk hij (zij) heeft verricht, en waarin hij (zij) ervaren is;
5. wie de naaste familieleden zijn;
6. wie de familieleden en vrienden van de gevraagde zijn, met inbegrip van diegenen die buiten China wonen;
7. hoe de ondervraagde er economisch gezien voor staat;
8. tot welke organisaties of verenigingen hij (zij) behoort;
9. wat zijn (haar) gedrag is geweest tijdens de culturele revolutie; en
10. hoe hij (zij) thans over de huidige toestand in het land denkt.

Dit waren de vragen.

Er stond helaas niet bij wat er gebeuren zou met mensen die weigerden deze vragen te beantwoorden.

Hoeveel jaar strafkamp zou daarop staan?

Of wordt men dan overgegeven aan een volksgericht?

★ ★ ★

naar een nieuwe belijdenis?

De classis Chatham (Christian Reformed Church, Ontario) deed een voorstel aan de Generale Synode van de C.R.C. in Amerika om een nieuwe belijdenis op te stellen. In twee vorige vergaderingen besprak de classis breedvoerig de kwestie van herschrijving van de Drie Formulieren van Enigheid. In deze zitting was de classis dermate overtuigd dienaangaande dat ze besloot een voorstel te zenden aan de synode.

Dit voorstel luidt: „Te verklaren dat het nodig en wenselijk is het geloof van de kerk uit te drukken in een nieuwe belijdenis die in de plaats zal komen van de Nederlandse Geloofs Belijdenis, de Heidelbergse Catechismus en de Leerregels van Dordrecht als een verklaring van de Waarheid en als onze norm van eenheid.”

Vijf gronden werden toegevoegd:

1. Zulks is nodig omdat het opstellen van de Drie Formulieren tijdgebonden was. Ze kunnen niet verstaan worden zonder kennis van de leringen van de Roomse kerk, de Anabaptisten en de Remonstranten van de 16de en 17de eeuw. De confessies drukken de waarheid uit op een wijze die beïnvloed werd door de ketterijen waartegen ze hadden te opponeren. Vandaag hebben de Confessies behoefte aan de interpretatie van theologische en historische specialisten; ze kunnen niet dienen als een adequate uitdrukking van het geloof van de gewone leden van Christus.
2. Zulks is wenselijk omdat de Heilige Geest inzichten heeft gegeven sinds de Synode van Dordt en boze geesten hebben ketterijen geplant sinds die tijd, waarvan onze huidige confessies niet spreken en waartegen ze zich niet richten.
3. Van ieder kerklid wordt niet alleen verwacht dat hij instemt met de Confessies, maar hij behoort er ook

verstandiglijk en enthousiast in te delen. Daarom is het wenselijk een uitspraak van de Waarheid te hebben die meer kennelijk relevant is.

4. Het is wenselijk om ons geloof opnieuw uit te drukken in confessionele vorm, door de huidige documenten die ons eeuwenlang gediend hebben in gevaar staan van verering vanwege hun oudheid en onze onkunde.

5. Het is wenselijk om ons geloof opnieuw uit te drukken in confessionele vorm omdat verlamd ongelooft voortgaat met ons te vertellen dat de kerk van de levende God vandaag niet kan doen wat ze geroepen was te doen in de dagen van de Reformatie.

Het tweede deel van dit voorstel zegt: „Het bovenstaande aangenomen hebbende, laat de synode voorts verklaren: dat haar standpunt aangaande de noodzakelijkheid en wenselijkheid van een nieuwe formulering van ons geloof in confessionele vorm op generlei wijze mag uitgelegd worden als een erkenning dat de Drie Formulieren van Enigheid niet in overeenstemming zijn met het Woord Gods, noch als een verzwakking van het bindend karakter van de Drie Formulieren van Enigheid. Alle leden en ambtsdragers zijn verplicht om de onverkorte inhoud van de Nederlandse Geloofs Belijdenis, de Heidelbergse Catechismus en de Leerregels van Dordt te handhaven, tot dat een nieuwe belijdenis van dit geloof goedgekeurd is door de kerken.”

(INGEZONDEN)

Over de „derde wereld”

KERKELIJKE STEUN

AAN AFRIKAANSE GUERRILLA'S

Niet zonder bekommernis heeft het bestuur van de Stichting Nederlands-Zuidafrikaanse Werkgemeenschap (NZAW) er kennis van genomen, dat de bisschoppen van de Nederlandse kerkprovincie en enige R.K. instellingen in navolging van de Wereldraad van Kerken hebben gemeend elk een symbolisch — bedrag beschikbaar te moeten stellen ter ondersteuning van een aantal in zuidelijk Afrika optredende organisaties, die het oogmerk hebben de omverwerping van de blanke regeringen in dit sub-continent te bevorderen of uit te lokken.

Het verontrust de NZAW tevens, dat de generale synode van de Nederlandse Hervormde Kerk in hun voetspoor besloten heeft eveneens een financiële bijdrage voor dit doel af te zonderen. Wellicht draagt men niet voldoende kennis van het ware karakter van de te steunen organisaties.

Van kerkelijke zijde wordt de verzekering gegeven, dat de aldus gevoteerde gelden niet mogen worden aangewend voor de aankoop van wapens en het plegen van gewelddaden. Er bestaat echter helaas geen enkele zekerheid, dat deze hulp niet zal worden gebruikt voor terroristische activiteiten.

Omgekeerd racisme

Het argument van de steunverlening is, dat deze organisaties het „racisme” zouden bestrijden. Het tegendeel is waar. Zo heeft bijv. *Joshua Nkomo*, de leider van de ZANU („eenheids”-beweging voor zwart Rhodesië) onlangs in de Londense „Daily Express” geschreven:

„Wij kunnen niet samengaan met welke blanke regering ook, of deze nu conservatief of vooruitstrevend is, of zelfs maar instemmen met multi-rationale onzin. Wij zijn vastbesloten alle tekenen van blanke beschaving te vernietigen. De rivieren van Zimbabwe (Rhodesië) moeten rood gekleurd worden door het bloed van blanke tirannen en hun kinderen”.

Vast staat dat bedoelde organisaties geen verbreding van het Christelijk geloof of zelfs maar van de vredesgedachte beogen, maar onder benamingen als „bevrijdingsfront” of „eenheidsbeweging” bruut geweld prediken en in talrijke gevallen ook onschuldige mannen, vrouwen en kinderen onder de niet-blanke bevolking wreedaardig laten ombrengen door veelal communistisch opgeleide guerrillastrijders en infiltranten.

Alvorens hiervan voorbeelden te noemen wil de NZAW er de aandacht op vestigen, dat Paus Paulus VI herhaaldelijk heeft gewaarschuwd tegen het bloedvergieten onder de volkeren in dit geteisterde werelddeel. Herinnerd zij aan de recente uitspraak van de Paus, waarin deze zijn stem verhef tegen de „collectieve explosie van haat en wreedheid” na de massale veroordeling van beweerde samenzweerders tegen de regering van Guinée.

De kerkvorst richtte zich daarbij tot geheel Afrika

en drong er bij de Afrikanen op aan niet te vervallen in „onverantwoordelijke arrogantie en barbaarsheid”. Zonder zich te willen mengen in de binnenlandse aangelegenheden van Guinée verklaarde de Paus, dat „het morele aspect van deze verschrikkelijke zaak wel openstaat voor beoordeling door het wereldgeweten”.

Onder de veroordeelden in Guinée bevindt zich de volgens de Paus niet schuldige aartsbisschop van Conakry, tegen wie de doodstraf was geëist, maar die nu levenslange dwangarbeid heeft gekregen. Het is echter een feit, dat reeds tijdens de jaren zestig meer dan één R.K. missionaris in zuidelijk Afrika vermoord werd door aanhangers van revolutionaire organisaties, die thans de steun hebben verworven van de Nederlandse bisschoppen.

Moord op missionaris

Een wellicht vergeten voorbeeld is de moord geweest op de Nederlandse missionaris pater Daniëls in Mozambique. Deze afschuwelijke wandaad vormde op 25 december 1964 de inzet van het terrorisme in dit Oostafrikaans gebiedsdeel van Portugal. De Nederlandse geestelijke werd omgebracht door een groep van twintig „vrijheidsstrijders”, die toen juist het land waren binnengedrongen. De moordenaars van pater Daniëls waren in Tanzania door communisten opgeleide infiltranten; zij behoorden tot het nu kerkelijk gesteunde *Frelimo* (Frente de Liberacao de Mocambique), dat destijds onder leiding stond van de later door afgunstige ex-volgers omgebrachte dr *Eduardo Mondlane*.

De moorden, plunderingen en brandstichtingen werden, nadat de terreur in Portugees Angola bedwongen was, in Mozambique voortgezet, totdat ook hier de troepen — en ook de bevolking zelf — het aantal geweldplegingen tot een minimum konden beperken. Nieuwe steun aan *Frelimo* en concurrerende organisaties, die nog steeds hun bases hebben in Tanzania en het door rode Chinezen gedomineerde Zanzibar, zou ongetwijfeld hervatting van het bloedvergieten tot gevolg kunnen hebben.

Rode wapens

De wapens, die de terroristen — ook elders in zuidelijk Afrika — hanteren, zijn vrijwel uitsluitend van Chinese, Russische of Tsjechische makelij. Uit verhoeren van gevangengenomen „vrijheidsstrijders” — dit geldt ook voor degenen, die van Zambia uit Rhodesië binnendringen — is gebleken, dat al deze bloedige terreuracties rechtstreeks of indirect door Moskou en Peking (in onderlinge wedijver) worden geïnspireerd. Guerillastrijders worden niet alleen opgeleid in Tanzania, Zanzibar, Egypte en Algerije, maar ook bij de Afrika-instituten in Moskou en Peking.

Doel van de rode agitators is uiteraard de westerse invloed in Afrika zoveel mogelijk uit te bannen en daarmee West-Europa economisch en strategisch te isoleren. Dat er bij het slagen van deze opzet van verdere kerstening van dit enorme ontwikkelingsgebied geen sprake meer kan zijn, mogen vooral onze hoge kerkelijke ambtsdragers zich aantrekken.

Enige in ons land bekend staande organisaties, die openlijk partij kiezen voor het Afrikaanse terrorisme, zijn het Angola-comité, het Defence and Aid Fund en het Comité Zuid-Afrika. Deze drie in Amsterdam gevestigde instellingen verspreiden niet alleen geregeld onware gruwelverhalen over het beleid van de blanken in zuidelijk Afrika, maar steunen op haar beurt de wreedste terreur bedrijvende of voorbereidende organisaties als het genoemde *Frelimo* (Mozambique), de *UPA*, Uniao das Populacoes Angolanas (Angola), de *ZANU*, Zimbabwe African National Union (Rhodesië) en de *SWAPO*, South West African Popular Organisation (Zuidwest-Afrika).

Onlangs bezochten enige Britse parlementsleden in Tanzania gastvrijheid genietende leiders van het *Frelimo*. Dezen beweerden in Mozambique een groot gebied „bevrijd” en onder hun bestuur gebracht te hebben. Bij hun bezoek aan dit gebied bleek aan deze parlementsleden, dat hiervan helemaal niets waar was, aldus de Londense „Sunday Telegraph” in de afleveringen van 17 en 24 januari jl.

Einddoel: Zuid-Afrika

Hoewel de uitvalsbases van al deze organisaties zich buiten het te „bevrijden” gebied bevinden en zij door het optreden van rivaliserende splintergroepen — vermeerderd door twisten van tribalistische aard (tegengestelde belangen van stammen) — aan sterke verdeeldheid lijden, is het uiteindelijke doel door te stoten naar Zuid-Afrika.

In dit krachtig en efficiënt bestuurde land met zijn welvarende bevolking — in de welvaart delen de niet-blanke inwoners (Bantoes, Indiërs en Kleurlingen) en zelfs meer dan een miljoen zwarte gastarbeiders uit omliggende landen in stijgende mate — werd reeds vóór 1965 een eind gemaakt aan de bloedige aanslagen, moorden en pogingen tot opstand, die communistisch gezinde leiders als Abraham Fischer en Nelson Mandela hadden beraamd.

In Rhodesië, Mozambique en Zuidwest-Afrika neemt de terreur van jaar tot jaar af, dank zij de verhoogde waakzaamheid van hun grenswachters en militairen, die voor een groot deel uit Bantoes bestaan.

Het kost onze blanke medemensen in vrijwel alle landen van zuidelijk Afrika onnoemelijk veel offers om de loyale zwarte bevolkingsgroepen, waarvoor zij zich verantwoordelijk weten, voor de ontstellende terreur, die elders bezuiden de Sahara heerst, te behouden. Moeten onze Christelijke kerken hen daarbij in onwetendheid tegenwerken door steun te verlenen aan door rode machten geïnspireerde geweldpleging? Het antwoord ligt in de vraag besloten.

Boekbespreking

„Betwist Schriftgezag”. Een bundel opstellen over de autoriteit van de Bijbel, van dr C. Trimp, uitgave van De Vuurbaak, Groningen, 227 pag.

De schrijver heeft hier opstellen, artikelen en boekbesprekingen gebundeld, die van 1963 tot 1968 door hem zijn gepubliceerd. Het is zijn bedoeling vooral oriëntatie en informatie te geven over wat in binnen- en buitenland te doen is over het gezag van de Heilige Schrift. Vandaar dat ook zijn boekbesprekingen nogal uitgedeid zijn door inlassing van exposés van achtergronden. Zijn schijnwerper zwaait over verleden (100 jaar opleiding in Kampen, Bavinck en de Ethischen) en heden (Bultmann, Barth), protestanten (Klare Wijn) en rooms-katholieken (2e Vat. Concilie), Nederland (Berkouwer, Kuitert) en Duitsland (Bergmann) en Amerika (nieuwe confessie van The United Presb. Church).

Dit boek kan ons inderdaad dienen met zijn heldere informatie en vaak duidelijke analyses. Het is geen makkelijke lectuur. Dat ligt enerzijds aan de stof, anderzijds aan de omstandigheid, dat de schrijver er zich niet bepaald makkelijk vanaf gemaakt heeft. Men zal zich enige moeite moeten getroosten, maar zal die dan ook rijk beloond zien. Met name zij die theologie studeren mogen dit boek niet ongelezen laten.

De boekbesprekingen betreffen: De Heilige Schrift II van Berkouwer (eigenlijk opgenomen in een positieve behandeling van „Het getuigenis der Schriften”), *Revelatie en Inspiratie*, diss. van dr J. Veenhof (maar het wordt een hele verhandeling over Bavinck en de Ethischen), *Alarm om de Bijbel*, van G. Bergmann (waarbij we een fraaie uiteenzetting krijgen over Bultmann), de bekende boeken van Kuitert, en *Klare Wijn*, van de Ned. Herv. Synode.

Of we bij onze bewondering en dankbaarheid voor dit werk geen kritiek hebben? Het laatste hoofdstuk, over de constitutie van het 2e Vat. Concilie over Openbaring, Traditie en Heilige Schrift, haalt wel veel overhoop, maar deed ons toch verlangen naar een duidelijker, positieve behandeling van de verhouding Schrift en Traditie en de functie van de Kerk en de leiding van de Heilige Geest. De kwestie van de vaststelling van de Canon ligt ons toch nog altijd zwaar op de maag. Een bevredigende solutie is daarvan o.i. toch nog nooit geboden.

Trimps kritiek op de diss. van Veenhof heeft ons ook niet overal evenzeer aangesproken. We moeten hem toegeven, dat ook o.i. het samenvattende slothoofdstuk teleurstelt. Hier worden te onkritisch Zuidema en Kuitert in één rijtje genoemd (p. 650).

Toch kunnen we ons niet aan de indruk onttorstelen, dat hij de kritiek van Veenhof op de Ethischen te laag aanslaat. Die kritiek is er zeker, al is ze nogal verspreid door dit omvangrijke werk heen, en al functioneert ze niet voldoende in het slothoofdstuk. Uit heel Veenhofs boek blijkt een grote bewondering voor Bavinck, (het is toch wel iets groots, dat uit veel gesmaede Afscheiden Kerken en uit het niet meetellende Kampen zoiets „goeds voortkwam” als de 4-delige Geref. Dogmatiek van Bavinck, die zijn weerga nog niet gevonden heeft in ons land en tot vandaag toe herdrukt wordt!), terwijl uit Trimps bespreking blijkt een sterke verwantschap met Kuiper. Dat verklaart veel.

Het eerste hoofdstuk van het boek van dr Trimp heeft ons het minst bevredigd. Het handelt over het theologisch modebegrip „getuigenis”. De H. Schrift wordt dan aangeduid als het getuigenis van de Openbaring, om aan een verbale inspiratie te ontkomen. Ons bezwaar gaat nu tegen de behandeling van Berkouwer door de schrijver. Daar worden zomaar op een rijtje gezet een aantal uit hun verband gerukte zinnestjes van Berkouwer, waarin telkens het woord „getuigenis” voorkomt. Het is alsof de schr. zijn le-

zers wil zeggen: zie eens hoe ook Berkouwer al gevallen is voor dat modebegrip en hoe ook hij al van de verbale inspiratie af wil. Zonder als paladijn te willen optreden voor Berkouwers nieuwste opvattingen (waar blijft thans, zoals in zijn boek over het Probleem van de Schriftcritiek zijn duidelijke afwijzing van het Zeugnis-begrip in de duitse theologie?), zouden we toch willen pleiten voor een meer integrale en zindelijke kritiek dan Trimp hier biedt. Hij heeft in ditzelfde boek bewezen daartoe zeer wel in staat te zijn en breedvoerige exposés te kunnen geven van andermans gedachtengang. Wát Berkouwer beweegt in zijn denken en schrijven over de H. Schrift is Trimp ontgaan. Hij heeft o.i. niet genoeg moeite gedaan daarachter te komen en zo nodig dáár zijn kritiek in te zetten. Nú komt hij tot onbillikheden, als hij b.v. niet doorgeeft hoe Berkouwer stáát op de verba! En daar niet achter wil terug gaan. Hij komt ook tot de onbillijkheid Berkouwer aan de schandpaal van valse leer te nagelen om uitspraken, die bijna letterlijk ook zo te vinden zijn bij Herm. Ridderbos, die door hem steeds met instemming geciteerd wordt. Men oordele zelf:

Van Berkouwer wordt geciteerd: De oorsprong van deze Schrift ligt in de H. Geest, die de Geest van Christus is en van Hem getuigt door het menselijk getuigenis heen.

Ridderbos schrijft (Heilsgeschiedenis en Heilige Schrift, p. 125, 126): Het getuigenis van de H. Geest voltrekt zich in de Schrift door het getuigenis van mensen. Dit betekent niet een reductie op het getuigenis van de Geest, maar wijst ons wel de weg om haar hoedanigheid te bepalen... Het N.T. Schriftwoord gaat in zijn getuigeniskarakter het menselijke niet te buiten... Het blijft ook als ooggetuigeverslag menselijk, d.w.z. vrucht van een apperceptie, die niet oneindig was en van een reproductie, die de perken van de menselijke bevassing en van het menselijk geheugen niet overschreed.

Wellicht zal Trimp reageren: als twee hetzelfde zeggen is het nog niet hetzelfde. Maar dat zouden wij dan ook willen bedacht hebben bij het op één lijn zetten van Berkouwers accent op het getuigeniskarakter van de H. Schrift en het Zeugnis-begrip uit de duitse theologie. Alleen door een nu helaas achterwege gebleven diepgaande analyse van Berkouwers denken op dit punt zou hebben kunnen blijken of hij inderdaad hetzelfde bedoelt als hij hetzelfde woord gebruikt (wat overigens een bijbels-legitieme zaak is), wat anderen gebruiken om aan de theopneustie van de Schrift te ontkomen. Als wij Berkouwer goed begrepen hebben motiveert hem de innerlijke afkeer van een duel over de inspiratie en over het gezag van de Schrift op puur rationeel niveau. Al zouden we bij Berkouwer graag meer duidelijke belijndheid zien, ons treft toch altijd weer zijn religieuze betrokkenheid en bewogenheid t.a.v. de zaken die hem bezig houden.

In ditzelfde eerste hoofdstuk viel ons ook op, dat Trimp een aanduiding van de geref. Schriftbeschouwing, die elke Bijbeltekst als „goddelijk diktaat” beschouwt, kritiekloos laat passeren. Hij gaat er niet op in, distantieert er zich ook niet van (p. 11, ook op p. 16 niet). Als nu a.D. 1971 nog van „goddelijk diktaat” gesproken moet worden, dan vallen we toch weer op de mechanische inspiratie terug, alle fraaie beschouwingen over organische inspiratie ten spijt.

Dit is helaas geen waardig tegenspel voor iemand van niveau als Berkouwer, die tenminste probeert verder te komen in de vragen, die Bavinck wel onbeantwoord moest laten liggen. En al kunnen zijn roluties ons niet altijd de juiste lijken, deze poging om verder te komen en te brengen is ons toch liever dan de verstarring in vernagelde posities of zelfs een teruggaan tot achter Bavinck en Kuiper.

Toch willen we deze bespreking niet eindigen zonder nogmaals onze dank en bewondering uit te spreken. Wie wil weten waar hij het over heeft als hij spreekt over het gezag van de H. Schrift kan ook dit boek niet ongelezen laten. Althans — wie er theologisch over mee wil spreken. Niet ieder is daartoe geroepen en bekwaam. Goddank liggen de dingen eenvoudiger voor de dagelijkse omgang met de Bijbel; voor wie onder ootmoedig gebed de stem van zijn hemelse Vader daarin mag beluisteren en onder het Woord van zijn God ootmoedig zich buigen wil.

KERKNIEUWS

Beroepen: te Zaandam-B en Krommenie-B: ds A. Geelhoed te Hasselt.

Aangenomen: naar Rotterdam-Delfshaven-B: ds Jac. van Nieuwkoop te Scheveningen.

Bedankt: voor Vlaardingen-B: ds Ch. Rupke te Zuidlaren; voor Noordbergum-B: ds K. D. van Dijk te Terneuzen; voor Drachten-B: ds M. Brandes te Hengelo; voor Winschoten-B: ds S. S. Cnossen te Alkmaar; voor Katwijk-Valkenburg-B: ds J. Bomhof te Berghem.

Mevr. Milo heeft haar 2-persoons

VRIJSTAAND ZOMERHUISJE

nog vrij voor 16-6 en na 31-7.

Vierhouten, tel. 0 5771 - 263.

PLAATS UW FAMILIEBERICHTEN

in dit blad!

UTRECHT - OVERVECHT

Wegens teleurstelling

gevraagd

aan de

Ichtus-school, Brielenborchdreef 19

een Hoofd

Moderne 7-mans school met moderne leermiddelen.

Leerschool Chr. Ped. Academie Rehoboth.

Diploma Schoolraad wordt vergoed.

De gemeente verleent alle medewerking bij huisvesting.

Brieven aan het bestuur, p/a de heer H. van Garderen, Händelstraat 56, Utrecht, tel. 030-931288.

Ons vakantie reisplan 1971

OOSTENRIJK

Een unieke jongerenreis naar het Bregenzerwald van 12-21 juli. De boerderij van de fam. Flatz in het bergdorp Schwarzenberg geeft ons volop gelegenheid van deze kampeerreis te genieten.

Omdat de aanvraag overweldigend is, werd een mogelijkheid gecreëerd voor de tweede bus.

De prijs bedraagt 275 gld (all in).

Aanmelden bij de reis/kampeerder J. Wijnsma, Langgrousterwei 296 A, Ooster Nijkerk, tel. 05192 - 293.

ITALIE

Een gezellige vakantiereis naar Limone met vele mogelijkheden tot excursies o.a. Venetië en Verona.

Deze volledig verzorgde hotelreis naar het Gardameer, staat open voor jongeren, alleenstaanden en echtparen.

Duur van de reis 13 dagen. Vertrek 12 juli, thuiskomst 24 juli.

Prijs 450 gld (all in).

Folders op aanvraag.

Inlichtingen Ds S. Wijnsma, Zaan 21, Zwolle, tel. 05200 - 32064.

BESPREEK VROEGTIJDIG UW VAKANTIE

bij

DE VELUWERAND-ELBURG

Uitgebreide reisgidsen liggen klaar.

Bel vandaag nog:

Elburg - 05250 - 1751 - 1185

Kampen - 05202 - 3533

Apeldoorn - 05760 - 17265

IJsselmuiden - 05202 - 5090

DE GEREFORMEERDE KORRELING, Postbus 58, Den Helder; zoekt dames- en heren-leden in alle leeftijden.

OOK nog steeds op zoek
naar een echt

Reformatorisch Dagblad?

Het brengt 6 x per week:

uitvoerige binnen- en buitenlands nieuws, principiële commentaren, uitgebreid school- en kerknieuws, beroepingswerk, feuilleton, stichtelijk woord, weerberichten en waterstanden enz.

Eén of meerdere malen per week o.a.:

reportages, herdenkingen, persschouw kerksbladen, boekbesprekingen, predikbeurten, vergaderagenda, opmerkingen van lezers, interview's, kinderverhaal, puzzle, raadsels, consumentenvoorlichting, tuinieren, doe het zelf, gezondheidszorg, markt- en veilingberichten, enz.

Wie zich **NU REEDS** abonneert ontvangt het blad **14 dagen gratis**. De abonnementsprijs ligt op hetzelfde niveau als dat van andere dagbladen.

Naar een Dagblad dat actueel, fris en
principieel wil zijn?

Waarvan medewerkers en lezers be-
horen tot diverse kerkgenootschappen?

Zo'n dagblad gaat D.V.
1 APRIL a.s.
verschijnen.

Hierlangs afknippen

BON

In open enveloppe zenden aan:
N.V. „REFORMATORISCH DAGBLAD”,
Korenstraat 9 - Apeldoorn

Ondergetekende (naam):

Straat en huisnummer :

Woonplaats :

geeft zich hierbij op als abonnee op het Reformatorisch Dagblad.

Datum: Handtekening:

(O.)